

LEVELEK EMILIÁHOZ.

XLII.

Hogy most ritkábban írok neked, kedves Emiliám, mint eddig, azt azon csoportos elfoglaltatásoknak tulajdonítsd, melyek új hivatásommal járomellenes nyakamra tolulának. Szerkesztőnek lenni nem tréfa, Zaphir, Kossuth és sok mások leírták immár egy szerkesztőnek kínait, a ki azokat nem hiszi, bár próbálja meg maga. S pedig, mi furcsább, nem maga a dolog elviselhetlen, hanem a dolgok' nevei kiállhatlanok. És ezek közé á la tété kell soroznunk azon szerencsétlenséget, hogy mai világban minden ember írni akar. 15, 16 éves gyermekek ostromolják a szerkesztőt, és jaj neki, ha roszaknak találja találni ártatlan gyöngeségeiket. És ez íróviszketeg annyira ment, hogy nem kívánnék a Honderűnek több előfizetőt, mint mennyi írója vagy írkásza, vagy jobban mondva firkásza van Hunniának!

Aztán tudod, midőn az ember már nem ifju s izlése, igényei kényesednek, midőn az ember alig bukkan korunk' leghíresebb íróinak munkái között olyanra, mely valamennyire kielégítse vágyainkat, mely mellett el ne aludjunk: hogy az ember' fia ekkor életének nagy részét a legsilányabb, legsületlenebb irkafirkák' olvasására pazarolja: ez bizony csakugyan gyöngé tréfa és épen nem irigyelendő hivatás. Talán megérjük még — és ez fényes aera lesz a szerkesztői krónikában — hogy gőz apparatust találjanak föl, melyek segédszerkesztő czím alatt tetemesen fognak könnyíthetni hivatásunk' roppant nehézségein.

S aztán ha azt hiszed, hogy midőn az ember a szerkesztői hivatálnak servust mond s néhány napra megszökik, már mindennek vége

s evvel a vershalmok és novellák elől is megszöktél, otrombán csalatkozol. A lelkismeret' furiája, meg a szerkesztői kincsek minden nyomon kísérik az embert; gőzsre ülsz, megéhezel, mákos kifli után nyúlsz utitáskádba s mit kihúsz... egy szerencsétlen novella. Kocsiba hágsz, nyári sapkádát keresed s mi kezedbe akad, egy boldogtalan ballada. Igen, mert gondjuk van ám segédeidnek épületes mulattatásodra, körül árkolják kocsid' vagy szobácskádat az olvasmányok' rak-tárával s nincs neme a vacaciónak, mellyet ekkép fölfűszerezni ne kész-kednének.

Illy kíséretben találám magam' a napokban egy kényelmes coupe *) rugonyos fenekén utaslag elhelyezve. A postalovak meglehetősen ügettek a váciúton, míg nem új Pesten és Palotán keresztül a főtí határra hozának. Itt egy hosszú fasor' végénél egy várdaféle csinos őrház mosolyg a roppant park' széléről az utas elé, mellynek nyílt tornácán pompás nemzeti bérruhában áll a kapusok' egyike, magyaros barna tekintetével. Tuhutum atyánkra emlékeztetve. A parknak ezen része merőben új és még fiatal ültetvényekből állván, több évek kel-lenek, míg az angolkert' többi részét utóléri. Mintegy jó negyedórát a park' gyönyörű árnyai közt a legjobb uton haladva egy hidhoz érsz, mellyről valóban tündéries a meglepés. A legszebb zölddel virító me-nedékes dombfokon emelkedik olaszos pompában gr. Károlyi István' gyönyörű kastélya. Magas kőoszlopokon nyugszik a kastély' középső peristilje, hová szélesen kinyúló lépcsőfokok vezetnek. A kastély' hom-lokzatának két vége kisebb architravokba olvad el, mellyek az első emeletben tornáczokkal ellátvák. A középponti architrav' tetején a Ká-rolyi czimer díszlik. E kastély mind helyzete, mind stílje, mind pedig belső elrendelésére nézve Magyarország' legpompásabb urilakainak egyi-ke, s nincs egy is — én legalább nem ismerek — melly architecturai arányban, s az építési combinatiók' tökélyében ennél szerencséseb-ben sikerült volna. Azon kívül válogatott könyvtár, mintegy ezerfélé-re menő érdekes márványgyűjtemény (mind csupa romai kövekből) miket a lelkes gróf hosszas romai lakása alatt gyűjtött, az országszerte híres főtí ménes, meg egy válogatott sweiczi tehenészet (a park' kö-zepén) teszik a főtí lakot különösebben érdeklővé tudósok, művészek és gazdák előtt. S add mindezekhez az érdekek' legérdekesbikét, a dicsőségek' legdicsőbbjét, egy kedves, szeretetreméltó, angyaljó urnőt, (szül. Eszterházy grófné) melléje egy magasbkeblű, tudományosan mű-

*) Kétülésű batárok' neme.

velt, lelkes férfit, s érezni fogod, mennyire képes vala elfelejtetni velünk e kis paradicsom a szerkesztői kinok' limbusát, bennünket egyszerre a művelt természet- és salonélet' emberévé — varázsolva.

G. Károlyi István a legelmésebb, leglelkesb férfiak' egyike. Vele társalogni nem csak élvezet, hanem nyereség és tanulság. Nincs tárgy, melynek érdekét ne tudna adni elméssége, nincs elmesség, melyet érdekes tárgyra ráilleszteni ne tudna. A nemes gróf németül, francziául, angolul, latinul és olaszul úgy beszél mint anyanyelvén, ezt pedig tökéletesen jól beszéli. Nem csoda, hogy szegény Dessewffy Aurél barátunk annyira megkülönböztette minden barátai között Károlyi Istvánt, kihez a lelkeség' és szellemrokonság' minden kapcsaival ragaszkodott. És valóban öröm annyi üres, annyi jelentékenység nélküli fő között — minőkkel Isten látja lelkünket, bő mértékben meg vagyunk ajándékozva — végre ittott bukkanni olyanokra is, mint minő K. I. grófé. De a nemes grófnak egy tetemes hibája van, és ez annál súlyosb, mentől nagyobb tehetséggel áldották meg őt jókedvükben az Istenek. És ez a közdolgokban nemlegesség. Nem mintha nem érdekelné nemes szívét minden, mi a hon' javát, díszét, vagy romlását czélozza, hanem mert azon scepticusok közé tartozik, kik jelen elemeinkből, a megkezdett uton, újraszületési dicsőséget nem tudnak remélni. Van-e igazuk, nincs-e? a mindenható tudja; de miben valóban nincs, azt mi is tudjuk és íme őszintén ki is mondjuk. Abban t. i. nincs igazuk, hogy — kiket szellemi és anyagi tehetségekkel Isten olly dúsan ellátott, mint éppen a nemes grófot — tettelesen föllépni szerénykednek, a hon' díszén, a ház' boldogságán — még azon esetre is hahogy az sikertelen volna — saját kezeikkel munkálódni és fáradozni.

A fóti park a legszebb, legnagyobb kertek' egyike. Kiterjedése 600 holdnyi, és tei a legsűrűbb, legterepélyebb facsoportokkal; s mind ez gr. Károlyi István' saját ültetvénye. Képzelteded kedves Emiliám' minő érzés lehet a fóti kert' gyönyörpontjainak valamelyikén az elragadtatva magasztaló vendég felé fordulva azt mondhatni: „ez egy pusztá homoktenger volt még 1824-ben, egyetlenegy vessző nem volt rajta, s mit most lát kegyed, az az én művem.“

És ilyenkor Pest jut eszünkbe, az árnytalan, a zöldtelen homok-sivatag; Pest, melytől csak egy órányira vagyunk és pedig körülde-nezve a legvirítóbb, a legkiesb paradicsomtul. Ugyan az Istenért, pes-ti nemes urak és polgár urak! soha, de soha nem fogtok-e ébredezni árva pusztaságtok' és tatáros vadságtok' érzetére?...
2*

Nem tehetem e helyt, hogy ne emlékezzem egy nagy igazságtalanságról, mit hirlapi bajtársink' egyike gr. Károlyi István uron elkövetett, midőn azt állította egyszer újdonságai' sorában, hogy idegennek a főtí kert nyitva nem áll, s ellentétben a gödölői uraságot magasztalá, ki — miként e hirlap állítá — minden kivétel nélkül tárva tartja kertjét az utasok és vendégek' számára. Sőt ellenkezőleg áll a dolog, mennyiben a főtí kertben nem csak gyalog, hanem lóháton és kocsin is szabad az átjárás, még pedig olyanoknak is, kik csupa utasok és nem a kert' látogatói. A nemes gróf t. i. a legszorosb parancsokat adta és adja ki szünnélkül tisztjeinek, szabadon bocsátani kertjébe és kertjén által mindenkit, kinek a honoratior czimhez csak legtávolibb igénye is lehet, azoknak száma pedig — Istené legyen a dicsőség — Pest megyében nem kicsiny. — Midőn a főtí uraság az említett cikket megolvasta, a legszigorubb nyomozás után is, vajjon történt-e azon eset, hogy valakit a kertből kiigazítottak volna, nem jött ki egyéb, mint az, hogy egy betyáros kurjongások között keresztül nyargaló pesti uracsserget — közelállót az említett cikk' írójának szívéhez — egy uradalmi tiszt megintett, hogy szerfölött is hangos kedélyüket egy kis sé alább hangolni sziveskedjenek. A gödölői kertbe ellenben senkinek kocsival vagy lóháton — kivétel nélkül — bemenni nem szabad, s pedig rossz neven ezt sem vehetni, ugy-e bizony, édes jó Emiliám? mert a kertészlegényeknek egyéb dolguk is van, semmint a park' költséges utjain hátra hagyott marhanyomokat le lesimíthatni. S most már nincs egyéb hátra, mint téged Pestre fölcsalni, hogy elvégre lásd azon fővárost is, melly — miként egy cactus speciosus — nő és virágzik és díszlik egy homoktenger' közepén, és lásd a főtí kertet és a gödölői gyönyörvirányokat, mellyek mint bájos oázisok zöldelnek a pusztákon, és lásd a szerencsétlen szerkesztőt, ki minden benyújtott novellák, románczok' és balladák' daczára is él és (mint eddig ugy ezuttal is) marad a te legalázatosabb szolgád

PETRICHEVICH HORVÁTH LÁZÁR.

